OCENE - ZAPISKI - POROČILA - GRADIVO

K nemškim imenskim oblikam slovenskih krajevnih imen v knjigi *Na obeh straneh Alp: Slovensko-avstrijska zgodovina*

Monografijo *Na obeh straneh Alp: Slovensko-avstrijska zgodovina* sta leta 2025 izdali slovenska in avstrijska akademija znanosti tako v nemški kot v slovenski jezikovni različici (uredniki Peter Štih, Arnold Suppan, Oliver Jens Schmitt in Peter Vodopivec).

V knjigi so vsa slovenska krajevna imena opremljena tudi z nemškimi imenskimi oblikami, ki se navajajo v oklepajih, zanje pa je bil, kot mi je pojasnil sourednik Peter Štih, zadolžen redaktor nemške izdaje Ferdinand Kühnel (ki v slovenski izdaji ni naveden). V svojem prvem odzivu (Torkar 2026) sem že opozoril na izmišljene nemške imenske oblike za štiri naselja nekdanjega nemškega jezikovnega otoka *Nemški Rut*: *Wartenberg* za *Stržišče*, *Deutschgrund* za *Grant*, *Deutschberg* za *Podbrdo* in *Mühlenklamm* za *Obloke*. Teh imenskih oblik v zgodovinskih virih (*Slovenska historična topografija*, Kosova objava tolminskega urbarja 1377 s spremno študijo), strokovni literaturi (*Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske*) in narečnih slovarjih (Kranzmayer-Lessiakov slovar narečja nemškega jezikovnega otoka v Sorici in Rutu) ni mogoče zaslediti. Šele po daljšem iskanju sem ugotovil, da so vzete iz izrazito spornega vira, namreč iz nemške verzije članka Rut v Wikipediji (anonimnega avtorja!), gl. https://de.wikipedia.org/wiki/Rut_(Slowenien), ki navaja izmišljene nemške oblike še za vasi *Trtnik* (*Deutsch Trettenich*), *Znojile* (*Deutsch Winkenberg*), *Kuk* (*Deutsch Siebeneck*), *Bača pri Podbrdu* (*Fetschendorf*), *Petrovo Brdo* (*Petersberg*) in *Hudajužna* (*Honsdorf*). Iz vprašljivega vira sta vzeti tudi izmišljeni nemški imenski obliki *Torchberg* za *Torko* in *Wolkenperg* za *Prtovč* na nekdanjem nemškem jezikovnem otoku Sorica (prim. številne Blaznikove študije o zgodovini loškega ozemlja). V monografiji najdemo italijansko ime *Postumia* za *Postojno*, ki je iredentistični konstrukt druge polovice 19. stol. in je neupravičeno navedena kot zgodovinska italijanska oblika za ime gospostva v lasti Herbersteinov. Simptomatični sta umetni nemški imenski obliki *Johannsbüchel* za *Ivančno Gorico* za čas v začetku 30. let 19. stol. (vzeta je iz nemške verzije članka v Wikipediji) in *Pirkendorf bei Neumarkt* za *Brezje pri Tržiču* l. 1869 (te ni niti na Wikipediji). Za *Manče* pri Vipavi je v obravnavani knjigi avstrijski redaktor odkril nemško imensko obliko *Mannsberg*, ki je prav tako ni mogoče zaslediti v zgodovinskih virih, pač pa jo najdemo v nizozemski jezikovni verziji članka *Manče* v Wikipediji (nemške verzije članka sploh ni). Nemško ime *Eichtal* za *Hrastnik* je bilo ponarejeno v času nacistične okupacije leta 1941, a so ga v tej knjigi spet obudili, čeprav ga nima niti nemška verzija Wikipedije.

Ob natančnejšem pregledu imenskega kazala se je pokazalo še več tovrstnih primerov umetnega tvorjenja nemških imenskih oblik. Morda najbolj poveden je *Neu Görz* za *Novo Gorico* (s. 471, nemška oblika je samo v kazalu), ki je nastala šele po drugi svetovni vojni in seveda nikoli ni imela nemške imenske oblike. Vzeli so jo iz nemške verzije Wikipedije. Tudi nemško ime *Wüstenau* za *Lokve* (s. 407) se navaja samo v kazalu, vendar v zgodovinskih virih ni izpričano. Očitno gre za amaterski prevod s pomenom ‘pusta loka’, saj so številne druge slovenske *Lokve* izpričane z nemško imensko obliko *Hulben* (npr. za *Lokev* na Krasu leta 1327 in 1428). Nemško ime *Altenburg* se navaja za mlado naselje *Nazarje*, čeprav se je to ime nanašalo le na grad *Vrbovec* (Blaznik II: 490) in ne na frančiškanski samostan *Nazaret*, 1822 *Nazareth* (Schmutz III: 5), o katerem je govor v knjigi (s. 125) in po katerem je kraj prejel ime. Tudi tu je avstrijski redaktor črpal iz nemške verzije Wikipedije. *Rovte nad Blegošem*, ki se omenjajo v zvezi s partizanskim uničenjem nemške policijske enote leta

1941 (s. 405), so dejansko *Rovte v Selški dolini*, v knjigi navedena nemška imenska oblika *Gereuth* pa je le arhaizirani obratni prevod, saj kraj v zgodovinskih virih nastopa z izvirno nemško imensko obliko le 1457 (*Gerewt*), od 1500 dalje pa samo še v poslovenjeni obliki *Routti*, 1817 *Routh*. To pot redaktor ni segel po Wikipediji, saj ta v nemški verziji navaja obliko *Rovte bei Sankt Leonhard* iz leta 1910. Za *Gorjansko* (pri Komnu na Krasu, s. 292) se v kazalu knjige navaja neobstoječa nemška imenska oblika *Gorenzach* (v virih 1308 *Voriansko*, 1494 *Goriansk*, ok. 1780 *Goriansca*). V knjigi navedena nemška oblika *Straschitz* za *Stražišče* pri Kranju za čas sredi 19. stol. (s. 196) v virih nikoli ni izpričana (1002 *Strasista*, 1499 *Drasisch*, 1817 in 1846 *Strasische*). Nemška verzija Wikipedije sicer navaja obliko *Straschische*. Enako velja za *Kožbano* v Brdih, ki se v knjigi omenja v zvezi z zborovanjem OF l. 1944 (s. 415) in so ji v kazalu priredili nemško obliko *Kasswein in der Ecken*, čeprav se edina znana nemška imenska oblika v srednjeveških virih (l. 1384) glasi *Coswan*. Omeniti velja tudi *Štore* (s. 238), ki so v avstrijskih krajevnih imenikih vselej navedene kot *Store*, redaktor pa se je odločil za »bolj nemško« obliko *Storach*, ki jo je kajpak našel v nemški verziji Wikipedije.

Za *Spodnjo Hudinjo*, prikazano na razglednici iz predvojnega časa (s. 391), se v kazalu knjige navaja prirejena nemška oblika *Ober Guttenhardt* (v virih 1444 *Nidern Khoding*, 1822 *Unterkötting*). Izkazalo se je, da je to napačno imensko obliko za Spodnjo Hudinjo mogoče najti samo v nemški verziji Wikipedije (https://de.wikipedia.org/wiki/Celje). Toda Helmut Carstanjen, vodja nacističnega Inštituta za jugovzhodno nemštvo v Gradcu (1938–1945), ki je načrtoval in izvajal raznarodovalno jezikovno politiko na slovenskem Štajerskem (Promitzer 2005: 95), navaja v Spodnještajerskem koledarju za leto 1944 nemško imensko obliko *Gutenhart* za naselje *Lopatnik*, kraj v Šaleški dolini (Carstanjen 1944: 117).[1] Ime *Gutenhart* se v Historično-topografskem leksikonu Štajerske leta 1822 navaja kot grad in posestvo jugozahodno od Vitanja (Schmutz I: 650). V zadnjih dveh avstrijskih krajevnih imenikih (popisa 1900 in 1910) je *Gutenhardt* nemški ustreznik *Dobrove*, zaselka Črnove. Carstanjen je torej preimenoval *Lopatnik* po bližnjem gradu, da bi čimbolj zabrisal slovensko ime, medtem ko *Hudinje* pri Celju ni dodatno ponemčeval in je ostala *Unterkötting.* Ime *Guttenhardt* so pripisali *Hudinji* šele v nemški verziji Wikipedije, od koder so ga prepisali v knjigo Na obeh straneh Alp. V virih iz 15. stoletja se *Dobrova* omenja z nemškim imenom *Hard* (Blaznik I: 148–149). *Hard* je sicer pogosto nemško ime za številne slovenske *Dobrave* in *Dobrove* (*hart* pomeni v stari visoki nemščini ‘hrastov gozd’), oblika *Gutenhart* pa se je pojavila v 17. stoletju za novonastali grad, ko je nemški fevdalec že prevedenemu imenu *Hart* dodal še prilastek *Guten-*, ker je ime *Dobrova* dojemal kot izpeljanko iz pridevnika *dober*, čeprav gre za izpeljanko iz **dǫbrъ* ‘hrastov gozd’.

Kanižarica pri Črnomlju, ki se omenja v zvezi s smrtno nesrečo partizanskega poveljnika Franca Rozmana – Staneta (s. 409), se v krajevnih imenikih pojavi šele ob popisu 1900, ko je štela vsega pet hiš. Čeprav nikoli ni imela nemške imenske oblike, so v kazalu knjige zanjo poiskali ime *Bernau*. Izkaže se, da ima Wikipedija pri geslu Občina Črnomelj samo v nemški jezikovni verziji v seznamu naselij pri imenu *Kanižarica* vpisano izmišljeno nemško imensko obliko *Bernau*. V nobenem zgodovinskem viru namreč tega nemškega imena na tem območju ni mogoče zaslediti.

Naštetih dvajset nemških imenskih oblik, ne glede na to, od kod so bile vzete, je bilo ustvarjenih na silo, po receptu, ki spominja na preimenovanja v času druge svetovne vojne na okupiranem slovenskem ozemlju: a) s prevodom: *Hrastnik* > *Eichthal*, *Stržišče* > *Wartenberg*, *Brezje pri Tržiču* > *Pirkendorf bei Neumarkt*, *Ivančna Gorica* > *Johannsbüchel*, *Nova Gorica* > *Neu Görz*, *Lokve* > *Wüstenau* (napačni prevod), b) z izmišljanjem: *Grant* > *Deutschgrund*, *Podbrdo* > *Deutschberg*, *Prtovč* > *Wolkenperg*, *Kanižarica* > *Bernau*, c) s prevzemom nemških imen bližnjih gradov: *Nazarje* > *Altenburg*, *Spodnja Hudinja* > *Ober Guttenhardt*, č) s popačenjem slovenskih imen: *Manče* > *Mannsberg*, *Gorjansko* > *Gorenzach*, *Stražišče* > *Straschitz*, *Kožbana* > *Kasswein in der Ecken*, *Štore* > *Storach*, d) s potvorbo nemškega imena: *Torka* > *Torchberg*, *Obloke* (1523 *Millienkhlain*) > *Mühlenklamm*, e) z arhaiziranjem nemške imenske oblike: *Rovte v Selški dolini* > *Gereuth*. Toda če je bil okupatorjev namen zabrisa kakršnihkoli še obstoječih slovenskih jezikovnih odtisov v nekem

[1] Za posredovani sken članka in več drugih dragocenih bibliografskih podatkov se najlepše zahvaljujem bibliotekarki Janji Jedlovčnik iz Celja.

smislu pričakovan (Ferenc 1968: 732; Siter 2023: 155, op. 619), smo lahko upravičeno prizadeti, da se je v sicer dobri in večinoma profesionalno napisani knjigi, ki nudi izjemen vpogled v neko dolgo obdobje prostora Avstrije in Slovenije in sta jo izdali najvišji znanstveni ustanovi Avstrije in Slovenije, prikradlo toliko napak na občutljivem področju krajevnega imenoslovja. Toliko bolj, ker se v poglavju o nacističnem obdobju 1938–1945 (avtorja Arnold Suppan in Bojan Godeša), kot poudarja sourednik Peter Štih, »bralec brez kakršnega koli olepševanja ali prikrivanja lahko seznani z grozotami nacistične okupacije pri nas in z raznarodovalno politiko nad Slovenci, ki je bila izvajana na različne načine, tudi z zamenjavo slovenskih krajevnih imen, imen ulic ter vseh javnih napisov z nemškimi«.

Napačnim, sploh pa izmišljenim nemškim imenskim oblikam, navedenim v monografiji (ki sicer ni znanstvena v pravem pomenu besede, saj nima znanstvenega aparata, recenzenti pa niso navedeni), bi se lahko, kot priznava sourednik Peter Štih, izognili že s tem, če bi uporabljali samo *Slovensko historično topografijo* in krajevne imenike iz avstrijskih popisov prebivalstva pred prvo svetovno vojno, bi pa s tem nekaj krajev ostalo brez nemških oblik. Napake bodo po besedah sourednika Petra Štiha popravljene v drugi izdaji, ko oz. če pride do nje.

Literatura

Bizjak, Matjaž, Jurij Šilc, Miha Seručnik, Neva Makuc, 2025: *Historična topografija Primorske (do leta 1500)*. Na podlagi gradiva Milka Kosa. Druga e-izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610506126.

Blaznik, Pavle, 1986–1988: *Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500*. 1–3. Maribor: Založba Obzorja.

Carstanjen, Helmut, 1944: Deutsche Ortsnamen in der Untersteiermark. *Untersteirischer Kalender 1944*, 114–139. Dritter Jahrgang. Marburg: Marburger Verlags.

Ferenc, Tone, 1968: *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945*. Maribor: Založba Obzorja.

Kosi, Miha, Matjaž Bizjak, Miha Seručnik, Jurij Šilc, 2025: *Historična topografija Kranjske (do leta 1500)*. Tretja e-izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. DOI: https://doi.org/10.3986/9789612549749.

Promitzer, Christian, 2005: Znanost in zločin: Inštitut za jugovzhodno nemštvo v Gradcu (1938–1945). *Prispevki za novejšo zgodovino* 45/1. 79–96.

Schmutz, Carl, 1822–1823: *Historisch Topographisches Lexikon von Steyermark*. 1–4. Graz: Auf Kosten des Verfassers.

Siter, Daniel, 2023: *Rogaška Slatina pod kljukastim križem*. Ljubljana: Alma Mater Europaea.

Torkar, Silvo, 2024: *Rokopisna zbirka slovenskih krajevnih imen iz Metelkove zapuščine*. 2. knjiga. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610509356.

Torkar, Silvo, 2026: Nekaj imenoslovnih in drugih pripomb h knjigi *Na obeh straneh Alp: Slovensko-avstrijska zgodovina*. *Kronika* 74/1. 175–177.

Slavistična revija 74/2 (2026): 269–271
DOI 10.57589/srl.v74i2.4297
Tip 1.19
CC BY 4.0

Silvo Torkar
silvot@siol.net
ORCID: 0000-0001-6718-1860